

اثر مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی با امید به تحصیل در دانش‌آموزان

محمدعلی زارعی: دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، گروه روانشناسی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.
یحیی یار احمدی: استادیار، گروه روانشناسی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران، (* نویسنده مسئول) yyarahmadi@gmail.com
هوشنگ جدیدی: استادیار، گروه روانشناسی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.
حمزه احمدیان: استادیار، گروه روانشناسی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران.

چکیده

کلیدواژه‌ها

مدل علی،
گرایش به آسیب‌های روانی
اجتماعی،
امید به تحصیل،
دانش‌آموزان متوسطه سنندج

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۰۹

تاریخ چاپ: ۱۴۰۲/۰۶/۲۰

زمینه و هدف: نوجوانی مرحله عبور از کودکی به بزرگسالی که با تغییرات عظیم فیزیولوژیک، روانی و اجتماعی همراه است و این تغییرات می‌تواند به منزله بحران یا طوفان در زندگی نوجوان باشد. این پژوهش با هدف بررسی میزان اثر مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی با امید به تحصیل در دانش‌آموزان انجام شده است.

روش کار: روش پژوهش از نوع همبستگی می‌باشد که جامعه آماری و نمونه آماری حدود ۱۰۵۰ نفر در ۲۶ مدرسه بود که از این تعداد ۱۴ مدرسه ناحیه ۱ و ۱۲ مدرسه ناحیه ۲ بود که بر اساس روش تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای متناسب انتخاب شد. با توجه به حجم ۱۰۵۰ نفری جامعه آماری، نمونه مورد نظر با استفاده از فرمول کوکران محاسبه گردید که تعداد آن تقریباً برابر با ۲۸۱ نفر تعیین شد. ابزار پژوهش عبارت بود از گرایش به آسیب‌های روانی- اجتماعی با پرسشنامه ۶۰ سوالی هنجاریابی شده توسط عروجی، مرضیه (۱۳۹۵) با طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت و برای جمع‌آوری داده‌های مربوط به امید به تحصیل از مقیاس امید تحصیلی سهرابی و سامانی (۲۰۱۱) بر مبنای نظریه امید اسنایدر و پرسشنامه امید شوری و اسنایدر، استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج نشان داد مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان سنندج تأثیر دارد؛ پس از خارج کردن تأثیر پیش‌آزمون، اختلاف معناداری بین میانگین نمرات میزان امید به تحصیل دانش‌آموزان دو گروه در پس‌آزمون آموزش برنامه‌ی آموزشی پیش‌بینی شده بر اساس مدل مذکور وجود دارد.

نتیجه‌گیری: با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان گفت که مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان سنندج مؤثر است.

منبع حمایت‌کننده: حامی مالی ندارد.

شیوه استناد به این مقاله:

Zaree MA, Yar Ahmadi Y, Jadidi H, Ahmadian H. The Effect of the Causal Model of the Relationship between the Tendency to Psychosocial Injuries and the Hope of Education in Students. Razi J Med Sci. 2023;30(6): 385-395.

*انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با 3.0 CC BY-NC-SA صورت گرفته است.

The Effect of the Causal Model of the Relationship between the Tendency to Psychosocial Injuries and the Hope of Education in Students

Mohammad Ali Zaree: Ph.D. student of Educational Psychology, Department of Psychology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.

Yahya Yar Ahmadi: Assistant Professor, Department of Psychology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran. (* Corresponding author) yyarahmadi@gmail.com

Houshang Jadidi: Assistant Professor, Department of Psychology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.

Hamzeh Ahmadian: Assistant Professor, Department of Psychology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.

Abstract

Background & Aims: This research aims to investigate the effect of the causal model of the relationship between the tendency to psychosocial harms and the hope of education in students with a statistical population and statistical sample of about 1050 people in 26 schools, of which 14 were in District 1 and 12 were in District 2. Psychological injuries result from the complex interaction of biological, psychological and socio-cultural factors. In this context, there are different views, including Freud's psychodynamic view, which emphasizes the role of unconscious determinants of behavior, and focuses on unconscious motivations and conflicts in the case of psychological injuries. Another view in this regard is the view of humanism, which believes that psychological damage occurs when people are not able to experience life in the present, and the socio-cultural point of view considers the cause of psychological damage to be factors outside the individual, social damage to any type of individual action with A group is defined as a group that does not fall within the framework of moral principles and general rules of formal and informal collective action of the society where the activists are active, and as a result, it faces legal prohibition or moral and social disgrace. The law of public morality and social order is hidden. Because otherwise, they face prosecution, moral excommunication and social exclusion. which was selected based on the proportional multi-stage cluster random method. Considering the size of 1050 people in the statistical population, the target sample was calculated using Cochran's formula, and its number was determined to be approximately 281 people.

Methods: The research tool was the tendency to psycho-social harms with a standardized 60-question questionnaire by Oruji, Marzieh (2015) with a 5-point Likert scale and to collect data related to educational hope from Sohrabi and Samani's educational hope scale. (2011) was used based on Snyder's theory of hope and Omid Shouri and Snyder's questionnaire. In the present study, the educational hope scale of Sohrabi and Samani (2011) based on Snyder's theory of hope and Omid Shouri and Snyder's questionnaire is used to collect data related to educational hope. Omid Shouri prepared the educational hope scale and adapted it for the Iranian society. This scale includes 9 items that are scored based on an 8-point Likert scale (from 1 for completely false to 8 for completely true). The academic hope scale measures the two components of agency and pathways. The sample items of these two components are, respectively, "I have many academic goals", "I am looking for different ways to get good grades". Shuri and Snyder (2004) reported favorable concurrent validity as well as Cronbach's alpha reliability of the original instrument with which this instrument has high content consistency. In Iran, Sohrabi and Samani (2011) also extracted the factor structure of this instrument using the factor analysis method. Also, by calculating the correlation of hope scale with similar tools, its concurrent validity was confirmed. In addition, in the mentioned study, Cronbach's alpha higher than 0.70 for both dimensions indicated the good reliability of the tool. In the research of Sohrabi and Samani (2011) using confirmatory factor analysis method

Keywords

Causal Model, Tendency to Psychosocial Injuries, Hope for Education, High School Students of Sanandaj

Received: 29/03/2023

Published: 11/09/2023

and calculating Cronbach's alpha coefficient, the psychometric properties of academic hope scale were investigated. The results of the confirmatory factor analysis indicate the presence of two factors of passage and agency for this questionnaire, so the factor structure of the academic hope scale was confirmed. In the transit factor, the range of factor loadings of the transit factor items was between 0.63 and 0.72 and the agency items were between 0.63 and 0.73.

Results: the causal model of the relationship between the tendency to psychosocial injuries has an effect on the hope of education of the second year high school students of Sanandaj city; And it can be analyzed in this way that the F value of the effect of the independent variable in the fourth row of the table (204.3127) is significant, that is, after removing the effect of the pre-test, there is a significant difference between the average scores of the students' expectation of learning in the two groups in the post-test of the predicted educational program. Based on the mentioned model, there is; Therefore, the null hypothesis of the non-significance of the difference in the average of the two groups in the post-test after removing the possible effect of the pre-test is rejected.

Conclusion: In explaining the above findings, it can be said that mental health is "finding individuality" and the first condition of individuality is to be aware of the aspects of the self that are sometimes neglected, and the level of psychological toughness and the type of excitement can determine the type of relationship with the school. Communication with the school, which includes communication with school parents (principal, assistants and other personnel), teachers and classmates can be the main form and a specific predictor of the tendency to social harm. In other words, if a person has high psychological toughness, or in other words, the level of commitment, control, and struggle of a person, as the main components of psychological toughness and the type of positive emotion, can have positive tendencies towards the school, school staff and parents. creates and practically creates a range of student's interests to the school, which determines the form and type of relationship with the school, and this can lower the tendency to social and psychological harm in the individual, and the reverse of this characteristic Based on the obtained model, it can create a positive result in the tendency to psychological and social harms. It can be said that the causal model of the relationship between the tendency to psychosocial injuries and the hope of education of the second year high school students of Sanandaj city is effective.

Conflicts of interest: None

Funding: None

Cite this article as:

Zaree MA, Yar Ahmadi Y, Jadidi H, Ahmadian H. The Effect of the Causal Model of the Relationship between the Tendency to Psychosocial Injuries and the Hope of Education in Students. Razi J Med Sci. 2023;30(6): 385-395.

*This work is published under CC BY-NC-SA 3.0 licence.

مقدمه

انسان موجودی زیستی- روانی- اجتماعی است و زمینه‌های مربوط به رشد، رفتار و زمینه‌های روانی او از اهمیت زیادی برخوردار است. در عین حال در این زمینه مسائل اجتماعی و فرهنگی هم جای خود را دارد. با توجه به اینکه حداقل ۲۰ درصد از جمعیت کشور ما کمتر از ۱۵ سال و ۳۰ درصد کمتر از ۳۰ سال می‌باشد، مسائل نوجوانان و بهداشت روانی و اجتماعی آنها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (۱). نوجوانی مرحله عبور از کودکی به بزرگسالی که با تغییرات عظیم فیزیولوژیک، روانی و اجتماعی همراه است و این تغییرات می‌تواند به منزله بحران یا طوفان در زندگی نوجوان باشد (۲). با توجه به اینکه نوجوانی با شروع بزرگسالی خاتمه می‌یابد و پاسخ بزرگسالان به دنیای بیرون تا حد زیادی از تجربیات و ادراکات و احساسات آنها در دوران نوجوانی نشأت می‌گیرد، آسیب‌های روانی و اجتماعی این دوره می‌تواند برای گروهی از نوجوانان نسبتاً کم یا گذرا و برای گروهی شدید و درمان آن مشکل باشد (۳). نوجوانی می‌تواند دوره‌ای پرخطر باشد زیرا در این دوره، موقعیت‌های زیادی برای رشد انواع مشکلات روانی و اجتماعی وجود دارد و مهم‌ترین نگرانی والدین و متخصصان، ضریب آسیب‌پذیری بالای نوجوان در این دوره است (۴). آسیب روانی عبارت است از: یک مجموعه علائم هیجانی (احساسات)، شناختی (فکری)، یا رفتاری که باعث رنج شخصی می‌شوند یا در روابط اجتماعی، شغلی، تحصیلی و سایر زمینه‌های زندگی مشکلات جدی به وجود می‌آورند (۵). آسیب‌های روانی علاوه بر رنج و محدودیت‌هایی که برای فرد ایجاد می‌کنند باعث می‌شود تا فرد در فعالیت‌های اجتماعی و حرفه‌ای خود دچار تبعیض‌هایی به علت انگ بیماری روانی نیز بشود. همچنین تأثیر آسیب‌های روانی روی جامعه به دلیل مراقبت و حمایت از آسیب‌دیدگان و کاهش مولد بودن آنها بسیار مهم است و از طرفی بار سنگین هزینه‌های درمان و مراقبت‌های فیزیکی و عاطفی از آنها که بر دوش خانواده است را نباید نادیده گرفت آسیب‌های روانی از تعامل پیچیده عوامل زیستی، روانی و اجتماعی فرهنگی ناشی می‌شوند. در این زمینه دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد از جمله دیدگاه روان‌پویشی فروید که بر نقش عوامل تعیین‌کننده ناهشیار

رفتار تأکید دارد و در مورد آسیب‌های روانی بر انگیزه‌ها و تعارض‌های ناهشیار متمرکز است. دیدگاه دیگر در این رابطه دیدگاه انسان‌گرایی است که معتقد است آسیب روانی زمانی ایجاد می‌شود که افراد قادر به تجربه کردن زندگی در حال حاضر نباشند و دیدگاه اجتماعی فرهنگی علت آسیب‌های روانی را عوامل بیرون از فرد می‌داند، آسیب اجتماعی به هر نوع عمل فردی با جمعی اطلاق می‌شود که در چارچوب اصول اخلاقی و قواعد عام عمل جمعی رسمی و غیررسمی جامعه محل فعالیت کنشگران قرار نمی‌گیرد و در نتیجه با منع قانونی و یا قبح اخلاقی و اجتماعی روبه رو می‌گردد به همین دلیل کجروان سعی دارند کجرویی‌های خود را از دید ناظران، قانون اخلاق عمومی و نظم اجتماعی پنهان سازند. زیرا در غیر این صورت با پیگرد قانونی، تکفیر اخلاقی و طرد اجتماعی مواجه می‌شوند (۷)، پرخاشگری، جنایت، خودکشی، اعتیاد و قاچاق مواد مخدر، روسپیگری، جرایم مالی و سرقت نمونه‌هایی از آسیب‌های روانی اجتماعی جامعه امروزی ایران هستند که کم و کیف آنها بر حسب زمان و مکان (یعنی حال نسبت به گذشته و در شهرها نسبت به روستاها) تغییر می‌کند. بنابراین آنچه امروز در یک جامعه خاص آسیب یا کجرویی تلقی می‌شود، ممکن است فردا در همین جامعه و یا همین امروز ولی در جامعه‌ای دیگر آسیب شناخته نشود (۸).

در به وجود آمدن آسیب‌های روانی اجتماعی نیز عواملی از جمله: خانواده، مدرسه، گروه همسالان و رسانه‌های گروهی بیشترین تأثیر را دارد که البته نقش هر کدام با توجه به نوع آسیب متفاوت می‌باشد (۹). اخیراً آسیب‌های روانی اجتماعی در میان دانش‌آموزان روند رو به افزایشی داشته است. تشخیص وجود ۷۰ آسیب روانی، اجتماعی و فرهنگی در بین دانش‌آموزان نشانگر آسیب‌پذیری و نیز افزایش شیوع آسیب‌ها در میان آنهاست (۱۰). یکی از مولفه‌های که می‌تواند متاثر از آسیب‌های روانی اجتماعی باشد امید به تحصیل است. امید یکی از ویژگی‌های زندگی است که ما را به جستجوی فردایی بهتر و امید دارد، امید یعنی موفقیت و آینده بهتر و دلیلی است برای زیستن. هنگامی که امید در دل و ذهن وجود داشته باشد، شادی و سرور در زندگی حضور خواهد داشت. امید یک حالت روحی و

فرد برای موفقیت در دستیابی به هدف تعریف شده است (۱۸). با توجه به مطالب مطرح شده این پژوهش به دنبال دستیابی به این هدف پژوهشی است که با تدوین مدل مشخص نماید گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی به چه میزان بر امید به تحصیل تأثیر دارد؟

روش کار

روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع طرح‌های همبستگی است. این پژوهش در کمیته کد اخلاق دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری با کد IR.IAU.SARI.REC.1403.211 به تصویب رسیده است. به نحوی که مطابق با آن، روابط بین متغیرها در قالب یک مدل علی و تحلیل معادلات ساختاری مورد سنجش قرار می‌گیرد و در نهایت مدل بدست آمده در قالب روش پژوهش شبه آزمایشی بر روی میزان امید به تحصیل دانش‌آموزان بکار گرفته شد.

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی دانش‌آموزان پسر پایه دهم ناحیه ۱ و ۲ سنندج بود که در سال ۱۳۹۷ مشغول به تحصیل بودند. مطابق آمار اخذ شده از مسؤولین آموزش و پرورش، جامعه آماری مذکور حدود ۱۰۵۰ نفر در ۲۶ مدرسه بود که از این تعداد ۱۴ مدرسه ناحیه ۱ و ۱۲ مدرسه ناحیه ۲ بود. نمونه مورد نظر برای انجام پژوهش در مرحله اول، با استفاده از روش تصادفی خوشه‌ای چند مرحله‌ای متناسب انتخاب شد. با توجه به حجم ۱۰۵۰ نفری جامعه آماری، نمونه مورد نظر با استفاده از فرمول کوکران محاسبه گردید که تعداد آن تقریباً برابر با ۲۸۱ نفر تعیین گردید. برای انجام مرحله دوم پژوهش که مداخله آموزش بر امید به تحصیل دانش‌آموزان بود، از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده تعداد ۲۵ نفر در گروه آزمایش و ۲۵ نفر در گروه کنترل به عنوان نمونه استفاده گردید. انتخاب حجم نمونه فوق بر اساس دیدگاه گال مبنی بر کفایت ۲۵ نفر نمونه آماری در تحقیقات آزمایشی بود. ابتدا تمامی دانش‌آموزان مدارس که دانش‌آموزان پایه دهم در آن تحصیل می‌کردند به عنوان جامعه آماری انتخاب گردید (تعداد ۲۶ مدرسه و ۱۰۵۰ نفر دانش‌آموز پایه‌ی دهم).

روانی برانگیزاننده انسان به کار و فعالیت است. به طور طبیعی، امید موجب انگیزه بشر در کارهای اختیاری و مانع ترس از زیان است (۱۱). افراد امیدوار در رویاروی با شرایط استرس‌زا به صورت فعال تری برخورد می‌کنند و راهبردهای مقابله‌ای بیشتر و بهتری را بکار می‌گیرند (۱۲). به علاوه کسانی که امید بالایی دارند، از توانایی بیشتری برای حل مسائل اجتماعی بهره‌مندند تا کسانی که دچار امید پایین هستند (۱۳). افراد امیدوار از بهزیستی جسمانی و روان‌شناختی قابل توجهی برخوردارند و از زندگی‌شان رضایت دارند (۱۴). بر این اساس، امروزه نقش امید در ارتباط با حوزه‌های خاص زندگی نظیر روابط اجتماعی و خانوادگی، تحصیل، کار و ورزش اوقات فراغت و هر چه بیشتر در حال نمایان شدن است. در این بین، سازه امید در تبیین مسائل مرتبط با تحصیل اهمیت ویژه‌ای پیدا کرده است، به نحوی که شواهد پژوهشی، تأثیر منحصر به فرد امید را در بهبود عملکرد تحصیلی و افزایش موقعیت‌های یادگیرندگان مکرراً مورد تأیید قرار داده‌اند (۱۵). این دست شواهد، صاحب‌نظران را بر آن داشته است تا به طرح مفهومی به نام امید تحصیلی بپردازند، امید تحصیلی، نوعی باور یا انتظار تحصیلی است. باوری که به واسطه آن فرد انتظار دارد که در ارتباط با تحصیل خود به نتایج مثبتی دست یابد است (۱۶). در نظریه شناختی - اجتماعی خود امید تحصیلی را به عنوان یکی از ۸ هیجان مهم پیشرفت مورد توجه قرار داده است، هرچند بکران توصیف و تبیین نسبتاً خوبی از امید تحصیلی ارائه می‌دهد. اما باید توجه داشت که امید در این نظریه صرفاً در حد یک هیجان تقلیل داده شده است. یکی از جامع‌ترین توصیف‌ها در زمینه امید تحصیلی را شاید بتوان در نظریه اسنایدر جستجو کرد. این پارادایم فرق می‌کند که امید یک هیجان نیست، بلکه بیشتر هم به عنوان یک ساختار شناختی - انگیزشی و هم به عنوان یک ویژگی شخصیتی پویا مفهوم سازی شده است. اسنایدر در نظریه خود، امید را یک ساختار شناختی به انگیزشی معرفی می‌کند که از تعامل سه مؤلفه اصلی هدف، عاملیت و گذرگاه تشکیل شده است (۱۷). در این نظریه به امید، به عنوان انتظار

دارم»، «من برای گرفتن نمرات خوب، دنبال راه های مختلفی هستم». شوری و اسنایدر (۲۰۰۴) روایی همزمان و همچنین پایای آلفای کرونباخ اصلی را که این ابزار با آن مطابقت محتوایی بالایی دارد، مطلوب گزارش کردند. آلفای کرونباخ بالاتر از ۰/۷۰ برای هر دو بعد بیانگر پایایی مطلوب ابزار بود. در پژوهش سهرابی و سامانی (۲۰۱۱) با استفاده از روش تحلیل عاملی تأییدی و محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، ویژگی‌های روان سنجی مقیاس امید تحصیلی مورد بررسی قرار گرفت. در عامل گذرگاه دامنه بارعاملی گویه های عاملی گذرگاه بین ۰/۶۳ تا ۰/۷۲ و گویه های عاملیت بین ۰/۶۳ تا ۰/۷۳ قرار داشت.

در پژوهش حاضر برای تجزیه و تحلیل اطلاعات و جهت بررسی مدل پیشنهادی پژوهش، از نرم افزارهای SPSS و AMOS استفاده می‌گردد. به منظور دستیابی به اطلاعات اولیه در مورد متغیرهای اندازه‌گیری شده، شاخص های آماری نظیر میانگین و انحراف معیار و همچنین ماتریس همبستگی صفر مرتبه متغیرها و واریانس چند راهه محاسبه شد. برای بررسی ارتباطات موجود در مدل پیشنهادی نیز از روش تحلیل معادلات ساختاری استفاده گرفت. همچنین با کمک نرم افزار AMOS، به منظور تعیین برازش مدل، چندین شاخص برازش مورد استفاده قرار گرفت.

یافته‌ها

برای بررسی نرمال بودن متغیر امید به تحصیل با استفاده از آزمون همگونی شیب رگرسیون استفاده شد. نتایج جدول ۱ و سطح معنی داری (Sig=۰/۷۲۰) نشان از نرمال بودن داده‌ها دارد.

براساس شیوه تصادفی ساده از هر ناحیه ۶ مدرسه انتخاب گردید. تمامی دانش‌آموزان پایه‌ی دهم مدارس نمونه به عنوان نمونه آماری پژوهش انتخاب گردید. پس از تدوین مدل از نمونه آماری مورد نظر در هر دو ناحیه به صورت تصادفی ساده تعداد ۵۰ نفر جهت مداخله آموزشی (مدل) بر امید به تحصیل در دو گروه آزمایش و گواه قرار گرفتند. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های استاندارد به شرح زیر استفاده شد.

گرایش به آسیب‌های روانی - اجتماعی: برای جمع آوری داده‌ها مربوط به گرایش به آسیب‌های روانی - اجتماعی از پرسشنامه ۶۰ سوالی هنجاریابی شده توسط عروجی، مرضیه (۱۳۹۵) با طیف ۵ گزینه ای لیکرت استفاده شد. این پرسشنامه بر اساس مقیاس لیکرت (خیلی کم، ۱؛ کم، ۲؛ تا حدودی، ۳؛ زیاد، ۴؛ خیلی زیاد، ۵) می‌باشد. روایی پرسشنامه با استفاده از نظرات اساتید راهنما و مشاور، خوب ارزیابی و تایید شده است. پایایی این پرسشنامه توسط پژوهشگر در سال (۱۳۹۵) با آزمون آلفای کرونباخ با استفاده از نرم افزار SPSS بدست آمده است.

امید به تحصیل: در پژوهش حاضر برای جمع آوری داده های مربوط به امید به تحصیل از مقیاس امید تحصیلی سهرابی و سامانی (۲۰۱۱) بر مبنای نظریه امید اسنایدر و پرسشنامه امید شوری و اسنایدر، استفاده شد. این مقیاس شامل ۹ گویه است که بر مبنای یک طیف مدرج لیکرت ۸ نقطه ای (از ۱ برای کاملاً غلط تا ۸ برای کاملاً درست) نمره گذاری می‌شود. مقیاس امید تحصیلی دو مؤلفه عاملیت و گذرگاهها را مورد سنجش قرار می‌دهد. گویه های نمونه این دو مؤلفه به ترتیب عبارتند از «من اهداف تحصیلی زیادی

جدول ۱- نتیجه آزمون نرمال بودن توزیع داده‌های امید به تحصیل با آزمون همگونی شیب رگرسیون

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F مقدار	داری معنی
مدل اصلاح شده	۵۱۶۳/۷۲۶	۳	۱۷۲۱/۲۴۲	۱۰۵۶/۸۱۴	۰/۰۰۰
شیب	۱۱۹/۴۲۸	۱	۱۱۹/۴۲۸	۷۳/۳۲۷	۰/۰۰۰
متغیر گروه	۷۲/۵۵۹	۱	۷۲/۵۵۹	۴۴/۵۵۰	۰/۰۰۰
پیش آزمون	۲۳۰/۴۸۳	۱	۲۳۰/۴۸۳	۱۴۱/۵۱۳	۰/۰۰۰
متغیر گروه و پیش آزمون	۰/۲۱۱	۱	۰/۲۱۱	۰/۱۳۰	۰/۷۲۰
خطا	۹۱/۲۰۸	۵۶	۱/۶۲۹	-	-

میزان امید به تحصیل دانش‌آموزان دو گروه در پس آزمون آموزش برنامه‌ی آموزشی پیش‌بینی شده بر اساس مدل مذکور وجود دارد؛ بنابراین معنادار نبودن اختلاف میانگین دو گروه در پس‌آزمون پس از حذف اثر احتمالی پیش‌آزمون رد می‌شود و می‌توان گفت که مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان سنندج مؤثر است.

مطابق جدول ۴ میانگین و خطای استاندارد نمره امید به تحصیل در دو گروه کنترل و آزمایش پس از مهار متغیر همانند برای گروه آزمایش ۳۸/۶۸۵ و برای گروه کنترل ۲۰/۳۸۲ می‌باشد که تفاوت معناداری با یکدیگر دارند، به عبارتی مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان سنندج مؤثر است.

برای بررسی نرمال بودن متغیر امید به تحصیل از آزمون لوین استفاده شده است. نتایج جدول ۲ و سطح معنی‌داری نشان از توزیع نرمال داده‌ها می‌باشد. به عبارتی چنانچه سطح معناداری در آزمون لوین که با Sig نمایش داده می‌شود بیشتر از ۰/۰۵ باشد، می‌توان گفت واریانس گروه‌ها از تجانس برخوردار است.

جدول ۲- نتیجه آزمون نرمال بودن توزیع داده‌های متغیر امید به تحصیل بر اساس آزمون لوین

متغیر	F	درجه آزادی	درجه آزادی	معنی داری	نتیجه
سرزندگی تحصیلی	۱/۱۵۷	۱	۵۸	۰/۷۱۶	نرمال

خط سوم مقدار F در جدول ۳ تأثیر متغیر همپراش را نشان می‌دهد (۱۴۴/۱۸۴). این مقدار F معنادار است چون سطح معنی‌داری آن از آلفای تحقیق کوچک‌تر است. نتایج بدست آمده از این آزمون بیانگر این است

جدول ۳- نتیجه آزمون تحلیل کوواریانس متغیر امید به تحصیل در دو گروه آزمایش و کنترل

منبع تغییرات	مجموع مجنورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	مقدار F	معنی‌داری	مجذور اتا
مدل اصلاح شده	۵۱۶۳/۵۱۴	۲	۲۵۸۱/۷۵۷	۱۶۰۹/۷۳۴	۰/۰۰۰	۰/۹۸۳
شیب	۱۱۹/۲۳۵	۱	۱۱۹/۲۳۵	۷۴/۳۴۳	۰/۰۰۰	۰/۵۶۶
پیش‌آزمون سرزندگی تحصیلی	۲۳۱/۲۴۸	۱	۲۳۱/۲۴۸	۱۴۴/۱۸۴	۰/۰۰۰	۰/۷۱۷
متغیر گروه	۵۰۱۵/۵۳۸	۱	۵۰۱۵/۵۳۸	۳۱۲۷/۲۰۴	۰/۰۰۰	۰/۹۸۲
خطا	۹۱/۴۱۹	۵۷	۱/۶۰۴	-	-	-
جمع	۵۷۵۸۸	۶۰	-	-	-	-
جمع اصلاح شده	۵۲۵۴/۹۳۳	۵۹	-	-	-	-

جدول ۴- میانگین و خطای استاندارد نمره امید به تحصیل در دو گروه کنترل و آزمایش پس از کنترل نمره‌های پیش‌آزمون

گروه	میانگین	انحراف استاندارد	سطح اطمینان ۹۵٪
کنترل	۲۰/۳۸۲	۰/۲۳۱	حد پایین ۱۹/۹۱۹ حد بالا ۲۰/۸۴۵
آزمایش	۳۸/۶۸۵	۰/۲۳۱	حد پایین ۳۸/۲۲۲ حد بالا ۳۹/۱۴۸

خط سوم مقدار F در جدول ۵ تأثیر متغیر همپراش را نشان می‌دهد (۱۴۱/۵۷۴). این مقدار F معنادار است چون سطح معنی‌داری آن (Sig=۰/۰۰۰) از آلفای تحقیق (۰/۰۵) کوچک‌تر است. نتایج بدست آمده از این آزمون بیانگر این است که، در سطح معنی‌داری (Sig=۰/۰۰۰)، در مرحله پیگیری مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل

۳۹۱

که، در سطح معنی‌داری (sig=۰/۰۰۰) مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان سنندج تأثیر دارد؛ و می‌توان این گونه تحلیل کرد که مقدار F تأثیر متغیر مستقل در ردیف چهارم جدول (۳۱۲۷/۲۰۴) معنادار است، یعنی پس از خارج کردن تأثیر پیش‌آزمون، اختلاف معناداری بین میانگین نمرات

جدول ۵- نتیجه آزمون تحلیل کوواریانس متغیر امید به تحصیل در دو گروه آزمایش و کنترل در مرحله پیگیری

منبع تغییرات	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مربعات	F مقدار	معنی داری	مجذور اتا
مدل اصلاح شده	۵۲۲۷/۰۳۳	۲	۲۶۱۳/۵۱۷	۱۶۶۶/۹۵۲	۰/۰۰۰	۰/۹۸۳
شیب	۱۲۷/۳۴۱	۱	۱۲۷/۳۴۱	۸۱/۲۲۰	۰/۰۰۰	۰/۵۸۸
پیش‌آزمون سرزندگی تحصیلی	۲۲۱/۹۶۶	۱	۲۲۱/۹۶۶	۱۴۱/۵۷۴	۰/۰۰۰	۰/۷۱۳
متغیر گروه	۵۰۸۶/۸۹۳	۱	۵۰۸۶/۹۸۳	۳۲۴۴/۵۷۷	۰/۰۰۰	۰/۹۸۳
خطا	۸۹/۳۶۷	۵۷	۱/۵۶۸	-	-	-
جمع	۵۷۸۸۶	۶۰	-	-	-	-
جمع اصلاح شده	۵۳۱۶/۴	۵۹	-	-	-	-

جدول ۶- میانگین و خطای استاندارد نمره امید به تحصیل در دو گروه کنترل و آزمایش پس از کنترل نمره‌های پیش‌آزمون در مرحله پیگیری

گروه	میانگین	انحراف استاندارد	سطح اطمینان ۹۵٪
کنترل	۲۰/۳۸۴	۰/۲۲۹	حد پایین ۱۹/۹۲۶ حد بالا ۲۰/۸۴۲
آزمایش	۳۸/۸۱۶	۰/۲۲۹	حد پایین ۳۸/۳۵۸ حد بالا ۳۹/۲۷۴

بحث

نتایج تحقیق نشان داد مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان سنندج تأثیر دارد؛ پس از خارج کردن تأثیر پیش‌آزمون، اختلاف معناداری بین میانگین نمرات میزان امید به تحصیل دانش‌آموزان دو گروه در پس‌آزمون آموزش مدل علی پیش‌بینی شده بر اساس مدل مذکور وجود دارد؛ بنابراین معنادار نبودن اختلاف میانگین دو گروه در پس‌آزمون پس از حذف اثر احتمالی پیش‌آزمون رد می‌شود و می‌توان گفت که مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان سنندج همچنان در مرحله پیگیری مؤثر است.

مطابق جدول ۶ میانگین و خطای استاندارد نمره سرزندگی تحصیلی در دو گروه کنترل و آزمایش پس از مهار متغیر همایند برای گروه آزمایش ۳۸/۸۱۶ و برای گروه کنترل ۲۰/۳۸۴ می‌باشد که تفاوت معناداری با یکدیگر دارند ($F=۳۲۴۴/۵۷۷, P<۰/۰۱$)، به عبارتی نتیجه آزمون مرحله پیگیری نشان داد که مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل مؤثر است.

همچنین، افسردگی می‌تولند انگیزه و انرژی لازم برای شرکت در فعالیتهای تحصیلی را کاهش دهد، به طوری که دانش‌آموز علاقه خود را به ادامه تحصیل از دست دهد و در ارتباط با آینده‌اش احساس ناامیدی کند (۱۶). علاوه بر این، مشکلات خانوادگی یا اجتماعی می‌توانند فشارهای بیشتری بر روان دانش‌آموز وارد کنند. برای مثال، اگر دانش‌آموز در محیطی زندگی کند که خانواده‌اش با مشکلاتی مانند فقر، طلاق یا کشمکش‌های مداوم مواجه باشند، این شرایط به شدت روحیه او را تحت تأثیر قرار داده و اعتماد به نفسش را کاهش می‌دهد. در نتیجه، دانش‌آموز ممکن است احساس کند که نمی‌تواند در آینده موفق شود و هدف‌های تحصیلی‌اش دور از دسترس هستند (۸). این آسیب‌های روانی-اجتماعی، به دلیل ایجاد فشارهای ذهنی و عاطفی، به طور مستقیم امید به تحصیل را کاهش می‌دهند. دانش‌آموزان با این مشکلات ممکن است حتی به ترک تحصیل یا ناتوانی در رسیدن به اهداف تحصیلی خود فکر کنند، زیرا نمی‌توانند به درستی برای آینده‌شان برنامه‌ریزی یا تلاش کنند (۱۰).

مشکلات اجتماعی و خانوادگی مانند فقر یا ناپایداری در خانه نیز به نوبه خود بر این احساسات تأثیر منفی دارند. دانش‌آموزانی که در چنین محیط‌هایی بزرگ می‌شوند، ممکن است همیشه دغدغه‌های مالی یا اجتماعی داشته باشند که توجه و تمرکز آن‌ها را از درس و تحصیل منحرف می‌کند. این مشکلات می‌تواند باعث شود که آن‌ها احساس کنند شرایط آن‌ها با موفقیت تحصیلی ناسازگار است و در نتیجه، امیدی به بهبود وضعیت خود از طریق تحصیل نداشته باشند (۱۷). همه این عوامل دست به دست هم می‌دهند تا انگیزه و امید دانش‌آموز برای تحصیل و رسیدن به موفقیت تحصیلی را کاهش دهند. وقتی ذهن فرد مشغول دغدغه‌های روانی و اجتماعی باشد، اولویت‌هایش تغییر می‌کند و به جای تلاش برای پیشرفت در تحصیل، بیشتر به فکر مقابله با مشکلات شخصی خود می‌افتد. این شرایط می‌تواند او را به سمت انصراف از تحصیل یا افت شدید در عملکرد درسی سوق دهد.

محدودیت‌ها

میزان تعهد و کنترل و مبارزه‌جویی فرد به عنوان اصلی‌ترین مولفه‌های سرسختی روان شناختی و نوع هیجان مثبت می‌تولند گرایش‌های مثبتی را نسبت به مدرسه و عوامل و اولیای مدرسه ایجاد نماید (۵). عملاً گستره‌ای از علایق دانش‌آموز را به مدرسه ایجاد می‌نماید که تعیین کننده شکل و نوع ارتباط با مدرسه است و همین امر می‌تواند میزان گرایش به آسیب‌های اجتماعی و روانی را در فرد به پایین سوق دهد و عکس این ویژگی بر اساس مدل بدست آمده می‌تواند نتیجه مثبتی در گرایش به آسیب‌های روانی و اجتماعی ایجاد نماید (۱۸). بر اساس مدل تدوین شده اگر سیستم آموزش و پرورش با برنامه‌ریزی‌های درسی رسمی و غیر رسمی در پی افزایش میزان سرسختی روان‌شناختی فراگیران باشد و به نحوی سعی در افزایش میزان تعهد، کنترل و مبارزه‌جویی روانی نماید و در کنار این ویژگی برنامه‌های در جهت افزایش میزان شور و نشاط در مدرسه نماید، می‌تواند به نحوی میزان نگرش و گرایش مثبت به مدرسه را در دانش‌آموزان ایجاد نماید و تضمینی برای پایین آمدن گرایش به آسیب‌های روانی و اجتماعی ارائه نماید در غیر این صورت یا به عبارت دیگر ناتوانی سیستم در هر گونه افزایش مولفه‌های سرسختی و عدم وجود هیجان، ماناچار به مشاهده تقلیل دانش‌آموزان با سیستم مدرسه و عوامل مدرسه خواهیم بود و عملاً راه را برای نفوذ ادراکات منفی و در نتیجه گرایش‌های منفی به مدرسه و کاهش سلامت روان و افزایش میزان آسیب‌های اجتماعی فراهم نموده‌ایم (۱۱). گرایش به آسیب‌های روانی-اجتماعی می‌تواند شامل مشکلاتی مثل اضطراب، افسردگی، استرس، و فشارهای اجتماعی باشد که تأثیرات مخربی بر سلامت روان دانش‌آموزان می‌گذارد. وقتی دانش‌آموزی با این مشکلات دست‌وپنجه نرم می‌کند، ممکن است توانایی لازم برای تمرکز بر درس‌ها یا برنامه‌ریزی برای آینده را از دست بدهد. اضطراب و استرس مداوم باعث می‌شود که فرد نتواند به درستی روی مطالب درسی تمرکز کند یا در امتحانات عملکرد خوبی داشته باشد. این مسأله ممکن است به نتایج ضعیف تحصیلی منجر شود و دانش‌آموز احساس کند که در مسیر موفقیت قرار ندارد.

آسیب‌های روانی-اجتماعی بر دانش‌آموزان و یافتن راهکارهای مؤثرتر برای کاهش این تأثیرات نیز ضروری است. این تحقیقات می‌توانند به شناخت بهتر این مشکلات و طراحی برنامه‌های مداخله‌ای دقیق‌تر و کارآمدتر کمک کنند.

نتیجه‌گیری

با توجه به یافته‌های پژوهش می‌توان گفت که مدل علی ارتباط بین گرایش به آسیب‌های روانی اجتماعی بر امید به تحصیل دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان سنندج مؤثر است.

References

1. Jung H, Park KH, Min YH, Ji E. The effectiveness of interprofessional education programs for medical, nursing, and pharmacy students. *Korean J Med Educ.* 2020;32(2):131-142.
2. Hollingsworth JC, Redden DT. Tiny Habits® for Gratitude-Implications for Healthcare Education Stakeholders. *Front Public Health.* 2022;10:866992.
3. Muyan-Yılık M, Bakalim O. Hope as a Mediator of the Link between Subjective Vitality and Subjective Happiness in University Students in Turkey. *J Psychol.* 2022;156(3):241-255.
4. Fawcett E, Neary M, Ginsburg R, Cornish P. Comparing the effectiveness of individual and group therapy for students with symptoms of anxiety and depression: A randomized pilot study. *J Am Coll Health.* 2020;68(4):430-437.
5. Vujovic P, Chirillo M, Silverthorn DU. Learning (by) osmosis: an approach to teaching osmolarity and tonicity. *Adv Physiol Educ.* 2018;42(4):626-635.
6. Arcaya MC, Saiz A. Does education really not matter for health? *Soc Sci Med.* 2020;258:113094.
7. Thoma B, Camorlinga P, Chan TM, Hall AK, Murnaghan A, Sherbino J. A writer's guide to education scholarship: Quantitative methodologies for medical education research (part 1). *CJEM.* 2018;20(1):125-131.
8. Succar T, Grigg J, Beaver HA, Lee AG. Advancing ophthalmology medical student education: International insights and strategies for enhanced teaching. *Surv Ophthalmol.* 2020;65(2):263-271.
9. Muyan M, Chang EC. Hope as a Mediator of the Link Between Intimate Partner Violence and Suicidal Risk in Turkish Women: Further Evidence for the Role of Hope Agency. *J Interpers Violence.* 2019;34(21-22):4620-4637.
10. Cave SN, von Stumm S. Secondary data analysis

یکی از محدودیت‌های مهم در این زمینه، دشواری در تشخیص دقیق تأثیرات آسیب‌های روانی-اجتماعی بر دانش‌آموزان است. بسیاری از این آسیب‌ها ممکن است در رفتارهای دانش‌آموزان به‌طور آشکار بروز نکنند و علائم آن‌ها درونی باشند، مثل اضطراب پنهان یا افسردگی که ممکن است در طول زمان تشدید شود. این موضوع باعث می‌شود شناسایی زودهنگام این مشکلات دشوار باشد، به‌ویژه در محیط‌های آموزشی که فشار برای رسیدن به موفقیت تحصیلی بیشتر بر عملکرد آکادمیک دانش‌آموز متمرکز است تا وضعیت روانی او. از سوی دیگر، هر دانش‌آموز به نوعی منحصر به فرد به این آسیب‌ها واکنش نشان می‌دهد. میزان تأثیرگذاری این مشکلات بر امید و انگیزه تحصیلی بستگی به عوامل مختلفی مانند شرایط خانوادگی، حمایت اجتماعی، و ویژگی‌های شخصیتی فرد دارد. در نتیجه، نمی‌توان یک رویکرد واحد و جامع برای همه دانش‌آموزان ارائه داد که همواره مؤثر باشد. این پیچیدگی‌ها باعث می‌شود که برنامه‌های مداخله‌ای یا حمایتی برای همه به یک اندازه کارآمد نباشند.

پیشنهادها

یکی از پیشنهادهای اساسی، افزایش آگاهی در مدارس و خانواده‌ها درباره اهمیت سلامت روان و تأثیر آن بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان است. این آگاهی می‌تواند به معلمان، والدین و خود دانش‌آموزان کمک کند تا مشکلات روانی و اجتماعی را زودتر شناسایی کنند و برای رفع آن‌ها اقدامات مناسب انجام دهند. برنامه‌های آموزشی و کارگاه‌های آگاهی‌بخش می‌توانند به افزایش شناخت و درک اهمیت این موضوع کمک کنند. راهکار دیگر، تقویت دسترسی به مشاوران متخصص در مدارس است. حضور مشاوران با تخصص روان‌شناسی و مشاوره می‌تواند به دانش‌آموزان کمک کند تا در زمان مناسب حمایت لازم را دریافت کنند. این مشاوران می‌توانند از طریق جلسات فردی یا گروهی به دانش‌آموزان کمک کنند تا با مشکلات روانی-اجتماعی خود مقابله کنند و از افت تحصیلی پیشگیری شود. در نهایت، انجام تحقیقات بیشتر در زمینه تأثیرات

of British population cohort studies: A practical guide for education researchers. *Br J Educ Psychol*. 2021;91(2):531-546.

11. Dewsbury B, Brame CJ. Inclusive Teaching. *CBE Life Sci Educ*. 2019;18(2):fe2.

12. Freudenberg N, Goldrick-Rab S, Poppendieck J. College Students and SNAP: The New Face of Food Insecurity in the United States. *Am J Public Health*. 2019;109(12):1652-1658.

13. Lipson SK, Zhou S, Abelson S, Heinze J, Jirsa M, Morigney J, et al. Trends in college student mental health and help-seeking by race/ethnicity: Findings from the national healthy minds study, 2013-2021. *J Affect Disord*. 2022;306:138-147.

14. Christopoulos A, Coppo G, Andolina S, Priore SL, Antonelli D, Salmas D, Stylios C, Laakso MJ. Transformation of Robotics Education in the Era of Covid-19: Challenges and Opportunities. *IFAC Pap OnLine*. 2022;55(10):2908-2913.

15. Wedgeworth ML, Eyer JC, March AL, Feldman DB. Hoping to Pass: Randomized Trial of a One-Time Hope Intervention on Standardized Exam Passing Rates in BSN Students. *J Am Psychiatr Nurses Assoc*. 2021;27(1):9-21.

16. Buller H, Virani R, Malloy P, Paice J. End-of-Life Nursing and Education Consortium Communication Curriculum for Nurses. *J Hosp Palliat Nurs*. 2019;21(2):E5-E12.

17. Hockenberry M, Mulemba T, Nedege A, Madumetse K, Higgins J. Distance-Based Education for Nurses Caring for Children With Cancer in Sub-Saharan Africa. *J Pediatr Oncol Nurs*. 2020;37(5):321-329.

18. Harcourt D, Hamlet C, Feragen KB, Garcia-Lopez LJ, Masnari O, Mendes J, et al. The provision of specialist psychosocial support for people with visible differences: A European survey. *Body Image*. 2018;25:35-39.